

Dipl. pravnik PAVAO GABRE
Zagreb

Međunarodno pravni aspekti „piratskih“ radio-stanica koje djeluju i mora, kopna, iz zraka i kozmosa

1. Općenito

Danas nazivamo »piratskim stanicama« sve emisione radio difuzne stanice¹ koje rade u suprotnosti sa međunarodnim propisima o radio saobraćaju. Naziv »piratska stanica« je dat izgleda iz prostog razloga što su najveći broj tih stanica postavljene na brodovima i vrše emisije iz eksteritorijalnih voda i to najčešće u blizini velikih gradova i to na granici ili neposredno izvan granica teritorijalnih voda odgovarajuće zemlje.

Pirata i gusara u klasičnom smislu danas nema. Gusarstvo je ukinuto Pariskom deklaracijom o pomorskom ratu od 16. IV 1856. godine. Član 1. Deklaracije doslovno glasi: »Gusarenje jeste i ostaje ukinuto«. Ali se još i danas predviđaju mjere za spriječavanje piratstva. Tako Međunarodna konvencija o otvorenom moru od 1958.² sadrži odredbe o spriječavanju piratstva a u čl. 15. daje definiciju piratstva. Piratstvo je u klasičnom smislu svako

neovlašteno nasilje na moru ili drugim prometnim putovima, najčešće iz koristoljublja.³

Nas ovdje ne interesira piraterija u klasičnom smislu, već samo piraterija u moderno doba, kada kakav nepoznati brod, avion, satelit ili bilo koja radio-stanica telekomunikacionim i radio-difuznim sredstvima ugrožava rad legalnih radio-stanica koje rade na propisno dodijeljenim frekvencijama. Takve ilegalne stanice svojim emitiranjem protupravno prisvojenim frekvencijama mogu

¹ Prema odredbama Međunarodnog pravilnika o radio-saobraćaju, pod radio-difuzijom podrazumijeva se i televizija.

² Dr Vladimir Ibler, Prilozi-tekst konvencije, Otvoreno more, Zagreb, 1965, str. 166. . .

³ V. Prof. dr Vladislav Brajković, Piratstvo, Pomorska enciklopedija, sv. VI Zagreb, 1960., str. 106—107.

prouzrokovati velike katastrofe, jer ovakvim radom mogu paralizirati radio-valove namijenjene za pomorsku, zrakoplovnu i kozmičku navigaciju, kao i valove namijenjene za slučaj opasnosti, uzbune, budnosti i sigurnosti.

Kod ovakvih protupravnih djelatnosti radio-piratskih stanica ne postoji krivično djelo u smislu čl. 15. Međunarodne konvencije o otvorenom moru iz 1958. jer nedostaju akta »krađe dobara« i »nasilna akta«, već ovdje postoji prisvajanje međunarodno zaštićenih frekvencija, a takvo prisvajanje zabranjeno je međunarodnim konvencijama i pravilnicima o radio-saobraćaju. Ovakvo prisvajanje frekvencija može ugrožavati sigurnost pomorske i zračne plovidbe i radio-komunikacije uopće.

U krivično-pravnom smislu predmet je krađe tuđa pokretna stvar. Također je u pravnoj nauci i praksi prihvaćen opći princip da se pravo na električnu energiju štiti krivičnim zakonom kao pravo na pokretnu stvar.⁴ Prema tome je predmet krađe također električna energija, analogno tome i radio-elektromagnetski tj. Hercovi valovi. Mnogi nacionalni zakoni za krađu zahtijevaju pored ostalih kriterijuma još i kriterijum koristoljublja, tj. pribavljanje protupravne imovinske koristi prema poznatoj definiciji krađe iz rimskog prava: »lucri faciendi causa«.⁵ Smatramo da kod piratskih radio-stanica koje rade na tuđim radio-valovima i tako smetaju rad legalnim stanicama, postoji pretpostavka krađe tuđe stvari i koristoljublja, jer one to rade upravo zato da bi stekle izvjesnu imovinsku korist. Upravo ova imovinska korist je jedini prihod iz njihove djelatnosti, koja im omogućava njihovu daljnju egzistenciju.

Zapravo, ovdje nedostaju »nasilna akta« u smislu spomenute Konvencije o otvorenom moru, ali piratske radio-stanice mogu svojom ilegalnom djelatnošću ugroziti tuđe živote i dobra, jer mogu paralizirati radio-saobraćaj u kritičnim momentima kako na moru, u zraku i kozmosu tako i na kopnu.

Ako jedna radio-stanica emitira na frekvencijama koje joj nisu dodijeljene, ona vrši nezakonito emitiranje, ako pak takva stanica upotrebljava frekvencije koje su dodijeljene drugim stanicama ona je time počinila međunarodni delikt.⁶ Iz ovoga se može zaključiti da piratske radio-stanice svojim emitiranjem čine nezakonitost i međunarodni delikt, jer upotrebljavaju frekvencije koje su međunarodnim propisima dodijeljene drugim stanicama.⁷

U posljednje vrijeme češći su slučajevi da se takvi brodovi bez registracije, bez zastave, bez dozvole za podizanje i rad radio-stanica otiskuju na otvoreno more i emitiraju razne programe i reklame, ometaju radio-promet i konkuriraju legalnim radio-difuznim i televizijskim stanicama, tako da se uslijed toga pojavio ne samo problem pojedinih država, već i međunarodni problem.

Piratske radio-stanice mogu se osnivati iz raznih motiva, na primjer: iz vojnih, špijunskih, političko-propagandnih, komercijalnih i zabavnih. Obzirom na pravni režim otvorenog mora ni jedna strana država ne može poduzimati neke mjere protiv takvih stanica već to može jedino država zastave pod čiju jurisdikciju spadaju.⁸

Naročito je radio i televizija poznata zbog temeljne eksploatacije u reklamne svrhe, pa se gotovo svaka emisija u programima kako god bila umjetnički i naučno ili politički ozbiljna povezuje sa reklamom. Poznato je, na primjer, da postoje neke stanice sa stranim kapitalom koje emitiraju sa teritorija koji ne pripada državi što financira takve radio-stanice, jer se za takve reklame emisije plaća visoki porez, dok se za emitiranje preko piratskih radio-stanica sa otvornog mora ne plaća takav porez. A radi se i o dozvolama odnosno koncesijama koje država ne može svakome izdavati, jer se traže određeni uvjeti na osnovu međunarodnih konvencija i internih propisa, pogotovo je to ograničeno ako su radio i televizija u državnim rukama, pa država nema interesa da joj neko konkurira.

Ali se sav posao ne može obavljati na samom brodu, avionu i satelitu. Da se ispuni radio-program koji već ima mnogo slušalaca, treba dobiti materijal sa kopna. Postoji prije svega jedna centrala odakle se održava veza s piratskim stanicama putem male radio-stanice. Tako se šalju novinske vijesti i reklamni materijal. Moglo bi se pretpostavljati da su organizatori i vlasnici kao i drugo osoblje ovih piratskih radio-stanica potpuno nepoznati i

konspirativni. Međutim, to nije tako, jer su oni stalno u kontaktu sa građanima država u čijoj blizini djeluju od kojih nabavljaju živežne namirnice i druge potrebne stvari, primaju oglasni i reklamni materijal itd. Iako je postojanje i rad ovih piratskih radio-stanica potpuno ilegalno, one imaju veliku financijsku i moralnu podršku od raznih engleskih, kanadskih, američkih trgovačkih i industrijskih korporacija, koje ne respektiraju međunarodne i nacionalne propise a niti se boje bilo kakve državne intervencije.

Djelatnosti piratskih radio-stanica ne odvija se samo na brodovima u teritorijalnom i eksteritorijalnom moru već ima takvih stanica i na kopnu koje emitiraju svoje programe na frekvencijama koje su već dodijeljene drugim službama i tako remete rad drugih stanica koje rade na pravilno dodijeljenim frekvencijama. Mnoge su zemlje svojim internim zakonima regulirale radio-saobraćaj na području svoje jurisdikcije i tako svele na najmanju mjeru mogućnost ovih pojava. Posljednje vrijeme postoji mogućnost upotrebe zraka i kozmosa za satelitske piratske radio i televizijske stanice koje bi mogle uzurpirati frekvencije koje pripadaju ostalim legalnim aktivnostima u zraku i kozmosu i tako prouzročiti interferencije u zračnom, kozmičkom i zemaljskom telekomunikacionom saobraćaju.⁹ i ¹⁰

Što se tiče spriječavanja djelatnosti piratskih radio-stanica na kopnu i teritorijalnom moru pa i u zraku ne predstavlja neki naročiti problem, dok, međutim, njihova djelatnost na otvorenom moru i eventualno u kozmosu predstavlja prilično težak i konplcirani međunarodno pravni problem.

2. Piratske radio-stanice, koje su ugrožavale legalne radio-stanice skandinavskih i drugih evropskih zemalja.

Pojava piratskih radio-stanica nije novog datuma, o njima se raspravljalo već prije osam godina. Prva takva stanica pojavila se na moru u blizini Švedske na brodu »Bonjour« (Bonžur). Na tome brodu nalazio se visok jarbol koji je služio kao antena, važan dio piratske radio-stanice. Ova antena emitira i širi po raznim zemljama reklame i ostale programe. Emisije područja skandinavskih radio-stanica bile su kasnije ugrožavane i od piratskih stanica »Radio-Caroline South« (Kerelein Sud) i od »Radio-Caroline North« (Kerelein Nord), zbog čega su te zemlje predložile da se čim prije donese zakon protiv piratskih stanica, te su čak poduzimane i policijske mjere iako su piratske radio-stanice djelovale izvan teritorijalnih voda. Zahvaljujući poduzetim mjerama piratske radio-stanice su postepeno prestale sa svojim radom na ovom području.

Zbog ovakvog protupravnog rada ovakvih radio-stanica vođena je diskusija u švedskom parlamentu; protestiralo se zbog postupka Nikaragve, jer je u švedskim teritorijalnim vodama, pod zastavom i registracijom Nikaragve brod »Bonjour« vršio radio-piratske poslove. Vlada je najzad izradila, a parlament izglasao poseban zakon koji proglašava piratsku radiofoniju za krivično djelo, što se strogo kažnjava. Razumije se da taj zakon pogađa i one koji na švedskoj teritoriji suraduju s piratskim radio-stanicama, pa je uslijed toga djelovanje ovih stanica uveliko otežano, a možda i onemogućeno.

Prve države koje su donijele ovakav zakon bile su skandinavske države. Problem piratskih stanica najprije se osjetio uz obale Švedske i Danske. Zahvaljujući geo-

⁴ Kazneni zakonik FNRJ iz 1951. s komentarom Dr Bogdana Zlatarića, 1958, str. 249.

⁵ Schreiber, Die Elektrizität in Recht und Wirtschaft, Leipzig und Wien, 1913. str. 18.

⁶ V. Dr Milan Bartoš, Međunarodno javno pravo, knj. II Beograd 1956. str. 288.

⁷ V. Zvonimir Urem, Radio-smetnje i međunarodna odgovornost država, JRMP, br. 1 i 6 iz 1959.

⁸ Najavljene su emisije još dvije nove i to »Radio-Britanija« i »Radio-Engleska«.

⁹ V. Andrew G. Haley, Space Law and Government, New York, 1963. str. 133, 186, 272.

¹⁰ Jean Persin, L'espace sera-t-il ouvert à la piraterie? Journal des télécommunications, Genève No. 4 1963. str. 112.

grafskim, ekonomskim i socijalnim značajkama tih država osobito u Norveškoj, ali do neke mjere i u Švedskoj i Finskoj, pitanje nesmetanog i normalnog razvitka radio-službi dobilo je prvenstven značaj. Četiri nordijske zemlje sporazumno su donijele više ili manje identične zakone u pogledu piratstva. Već u lipnju 1962. Švedska je izglasala zakon koji se odnosi na zabranu radio-emitiranja na otvorenim morima. Norveški zakon izglasan je 22. VI 1962., Finski 27. VII 1962., a Danski zakon koji dopunjava zakon o telekomunikacijama iz 1949. prihvaćen je 22. VI 1962. godine. Pojedine odredbe ovih zakona donekle se razlikuju, iznoseći do izvjesne mjere različita mišljenja o tome što se smatra politički korisnim na domaćem a što na međunarodnom planu.

Osnovna zajednička postavka ova četiri Zakona je u tome što oni vršenje piratske djelatnosti na otvorenom moru ili u zračnom prostoru iznad njega smatraju kaznenim djelom koje se kažnjava novčanom kaznom ili zatvorom. Isto tako je kazneno djelo pomagati ili pridonositi ovakvim protuzakonitim djelatnostima. U jednom pogledu norveški i finski zakoni sežu nadalje. Finski zakon isto kao i norveški predviđaju u članu 1. da je zabranjeno sa brodova, letjelica itd. emitirati programe »koji su usmjereni prema Finskoj, Danskoj, Norveškoj i Švedskoj ili koji izazivaju interferencije u programu emitiranih prijenosa u gore navedenim nordijskim zemljama«. Švedski zakon bio je formuliran sličnim riječima, smatrajući, kaznenim djelom izazivanje interferencija u prijenosu emisija u ove četiri nordijske zemlje. Navedeni zakoni tretiraju na taj način skandinavske države kao jedno jedinstveno područje radio-službi.

Kršenje zakonitosti jedne zemlje kažnjivo je također i u ostalim zemljama. S druge strane preduvjet je da su protuzakonite djelatnosti ili usmjerene protiv teritorija jedne ili više od ove četiri države ili izazivaju ondje interferencije. U takvim slučajevima strani državljani kao i domaći podliježu kaznama uz manje rezerve i iznimke također i za djelo počinjeno izvan skandinavskih područja.

Primjena danskog zakona nešto je više ograničena nego što je to slučaj ostalih triju skandinavskih zemalja. Djela koja se kažnjavaju po zakonu, a koja su počinjena izvan danskog teritorija podložna su jedino danskoj kaznenoj jurisdikciji i to u ovim slučajevima: a) ako je radio-stanica postavljena ili djeluje u cilju emitiranja ili se upotrebljava za emitiranje za koje se može pretpostavljati da je namijenjeno za prijem na danskom teritoriju, ili b) ako prekršitelj ima dansko državljanstvo ili je građanin ili stanovnik Finske, Islanda, Norveške ili Švedske i boravi u Danskoj.

Iz ovog proizlazi da danski zakon ne smatra skandinavsko područje jedinstvenim područjem u istoj mjeri kao što to čine ostala tri skandinavska zakona. Jedina slabost skandinavskog zakonodavstva, uzevši u cjelini, leži u tome što ono nije usmjereno na primjenu propisa Konvencije o telekomunikacijama i Pravilniku u općem smislu, nego jedino u pogledu prijestupa i prekršaja prema nordijskom ili pak strogo nacionalnom području radio-piratske djelatnosti.

Ostale evropske zemlje — Piratske radio-stanice postale su državni problem i u Belgiji. Tamo je počeo djelovati »Radio-Antwerpen« (Antwerpen) smješten na nekom čudnom objektu od armiranog betona, a služio je od 1931. godine za opskrbu francuskih ratnih brodova na Atlantiku. Ovaj objekt bio je prijavljen u Panami i plovio je pod njenom zastavom. Programi su na francuskom i flamanskom jeziku namijenjeni prije svega slušaocima dviiju narodnosti u Belgiji, ali ona zahvaća i sjevernu Francusku i Holandiju. Također ni toj stanici normalan program nisu bile samo vijesti, muzika, itd. nego trgovačke i industrijske reklame.

I ovaj problem iznijet je pred belgijski parlament. Utvrđeno je da se ne može ništa učiniti dok se plovnii objekt nalazi izvan belgijskih teritorijalnih voda, osobito zato što je pod zastavom države koja nije prihvatila Međunarodnu telekomunikacionu konvenciju. Pripremljen je amandman starom zakonu kojim je regulirana radiofonija u Belgiji. Prema tom novom amandmanu bit će kažnjeni svi oni koji pružaju bilo kakvu pomoć piratskim radio-stanicama na pučini. Tako se s belgijske teritorije ne smije na takvu radio-stanicu slati ništa, pa ni namirnice.

Zakon pogađa i one firme koje bi davale svoje reklame.¹¹

Holandiju je uzburio »Radio-Veronica« (Veronika), smješten na brodu negdje na pučini. On je svojim ilegalnim radio-valovima ometao rad radio-stanica koje su radile na svojim legalnim valovima. Holandija ima dosta složen sistem radio-televizije. Karakteristično je i to da u radio-televiziji ove zemlje nema reklame. Zato je za piratske stanice teren bio pogodniji. Stanica se nalazila na jednom brodu također izvan teritorijalnih voda Holandije. Izazvao je veliku zabunu, jer su vlasnici radio-aparata ove zemlje pokazali veliki interes za njegove programe koji su bili mnogo interesantniji i privlačniji od svih ostalih. I ovaj problem iznijet je pred parlament, ali se nije ništa efikasno poduzelo sve do 1964. godine. Te godine bila je osnovana jedna nova kompanija koja je putem piratskih stanica počela prenositi zvučne i televizijske emisije s jedne trajne platforme koja se oslanjala na kopneni greben Holandije. Tek 3. XII 1964. godine bio je izglasan Zakon o instalaciji u Sjevernom moru. Odredbama člana 2. tog Zakona protegnut je kazneni zakonik na sva radio-postrojenja na holandskom kopnenom području. Prema tome holandske vlasti poduzele su mjere protiv novoosnovane piratske stanice. Holandska policija zaplijenila je platformu 17. XII 1964. godine, zapečatila stanicu i tako je prekinuto svako daljnje emitiranje. Ovaj holandski zakon iz 1964. godine temelji se na shvaćanju suverenosti nad kopnenim područjem, a što je u skladu sa Konvencijom o epikontinentalnom pojasu iz 1958. godine.

Britansko teritorijalno more i uzduž njega na otvorenom moru bilo je puno piratskih radio-difuznih stanica sve dok nije donešen odgovarajući zakon 1967. godine. Predstavnici radio-televizije Belgije, Francuske, Švedske, Čehoslovačke, Jugoslavije i Italije protestirali su zbog aktivnosti tih stanica. Osim toga postojale su takve ilegalne radio-stanice i na malim otočićima i nenastanjenim mjestima kao i u napuštenim signalnim tornjevima duž rijeke Temze. Pretpostavlja se da je 1965. godine bilo oko 20 piratskih radio-stanica izvan britanskih teritorijalnih voda. Osim navedenih radio-stanica posljednje vrijeme bile su se pojavile i piratske televizijske stanice. Tako je postojala piratska televizijska stanica »Radeks« (Reideks) koja¹² pored radio-stanica ima još i televizijsku stanicu te je emitirala svoje emisije s brodova izvan britanskih teritorijalnih voda, a na programu je imala većinom američke filmove, reklame, crtane filmove i vijesti. Sve ove stanice nisu ometale samo emisije najveće britanske radio i televizijske kompanije (BBC, British Broadcasting Corporation)¹³ već i radio-stanice raznih evropskih zemalja, zbog čega je britanska vlada dobivala brojne protestne note.

Ove stanice pravile su smetnje mnogim stanicama na kontinentu koje su svoje frekvencije dobile Stockholmskim sporazumom. Također su pravile smetnje i brodovima dok su vodili svoj razgovor preko radia. Ovo je ponukalo britansku vladu da donese novi zakon protiv piratskih radio-stanica jer starim zakonom, koji je imao mnogo nedostataka, nije se moglo ništa poduzeti. Zbog toga je ministar pošta i telegrafa Edward Short (Edvard Šort) podnio parlamentu prijedlog novog zakona koji je izglasan i stupio na snagu 15. VIII 1967. godine.¹⁴ Ovaj zakon zabranjuje rad »piratskih« radio-stanica i predviđa oštre kazne za posade i tehničare brodova s kojih se emitira i za sve one koji sa stanicama održavaju poslovne veze. Zbog toga su sve ilegalne radio-stanice uzduž britanske obale prestale djelovati iako se nije moglo direktno intervenirati na brodovima s kojih su one emitirale, jer su se nalazile izvan engleskih teritorijalnih voda.¹⁵

¹¹ V. »The Times«, 2. IV 1964. London.

¹² V. VUS, 18. V 1966.

¹³ BBC je vodila u isto vrijeme borbu protiv piratskih radio-stanica i stanica privatne TV kompanije ITV koja radi na potpuno komercijalnoj osnovi slično američkim radio-televizijskim kompanijama.

¹⁴ Ovaj zakon nosi naslov »Marine and Broadcasting Bill«.

¹⁵ VUS, 23. VIII 1967.

3. Piratske radio-stanice u teritorijalnom moru.

— Prema međunarodnom pravu svakoj državi dopušteno da progoni prekršitelja međunarodnih i nacionalnih propisa ako je taj prekršaj učinjen na morskome prostoru koji potpada pod njenu vlast i da tako nastavi progon čak i na otvorenom moru. Tako bi možda, bilo dovoljno da pojedine države, uz čiju obalu djeluju piratske radio-stanice svojim zakonima što više prošire teritorijalno more radi zabrane rada i gonjenja piratskih stanica na udaljeno otvoreno more na kojem ne bi mogle dugo egzistirati pošto bi im na tako velikoj udaljenosti bilo nemoguće snabdijevanje sa hranom i ostalim materijalom, potrebnim za izvođenje svog programa.

Bilo je slučajeva u prošlosti da su neke države, zbog zaštite prirodnih podzemskih bogatstava i ribolova, postavljale svoje zahtjeve za proširenje njihovog suvereniteta na pojas od 200 milja.¹⁶ i ¹⁷ Naravno, da se kod toga uvijek pravila razlika između užeg pojasa od 12 milja i šireg od 200 milja.¹⁸

Postojalo je ranije shvatanje da je dovoljna širina teritorijalnog mora od tri milje, ali međutim, po općem pravilu međunarodnog prava svaka država ima pravo odrediti svoje teritorijalno more unutar razumnih granica uzevši u obzir geografske, geološke i biološke faktore kao i gospodarske potrebe svoga pučanstva, svoju sigurnost i obranu,¹⁹ s tim da vodi računa i o interesima drugih država.²⁰

Neke države nisu zastupale stanovište o proizvoljnom proširivanju teritorijalnog mora, tako Sjedinjene Američke Države bile su ranije protiv zahtjeva južnoameričkih država za proširenje teritorijalnog mora. Međutim, kada su one stekle neki pojačani interes na udaljenim površinama mora, postavljanjem radarskih stanica za signaliziranje radi odbrane od zračnih napada, one su svoj raniji stav izmjenile.²¹

Pokušaji da se na međunarodnim konferencijama postigne suglasnost o širini teritorijalnog mora nije uspio. Učesnici kodifikacione konferencije 1930. godine u Haagu (Hag) nisu se mogli složiti, a niti Konferencija o pravu mora koja je zasjedala 1958. godine u Ženevi. Na ovoj su Konferenciji 29. travnja iste godine potpisane četiri konvencije i to: o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu, o otvorenom moru, o ribolovu i o čuvanju bioloških izvora mora i o epikontinentalnom pojasu. Isto tako nije riješeno pitanje o potezanju širine teritorijalnog mora na konferenciji održanoj 1960. u Ženevi. Dakle, ni prva, ni druga Ženevska konferencija nisu precizirale mjeru o širini teritorijalnog mora.

Budući da je međunarodno pravo prihvatilo ideju o graničnoj zoni koja se nadovezuje na teritorijalne vode jedne države u nekim slučajevima, to jedna država u skladu s postojećim principima međunarodnog prava može donijeti odluke o uspostavljanju jedne granične zone izvan njenih teritorijalnih voda za potrebe radio-komunikacija tako, da u toj zoni čini djelotvornim svoje zakone o telekomunikacijama da bi se zaštitila od neovlaštenih radio-komunikacionih djelatnosti izvan svojih obala. Član 24. Ženevske konvencije o teritorijalnom moru iz 1958. prihvatio je zamisao o graničnoj zoni do 12 milja od obale za carinske, fiskalne, imigracione i sanitarne svrhe. Odredbe sadržane u članu 24. same su po sebi prilično besmislene dok god se ne definira širina teritorijalnih voda i to naročito zbog težnje današnje državne prakse da se usvoji širina teritorijalnog mora od 12 nautičkih milja. Međutim, granične zone za svrhe radio-službe nisu u tom kontekstu spomenute. Praksa država pokazuje da vlade ne smatraju specifikaciju u članu 24. iscrpnom. Tako je sve veći broj država uspostavio ribolovne zone od 12 milja. Zbog toga čini se da možemo zaključiti da priobalne države u svrhu primjene i efikasnog djelovanja Međunarodne konvencije o telekomunikacijama i Međunarodnog pravilnika o radio saobraćaju moraju biti ovlaštene da uspostavljaju granične zone u svrhu zaštite od piratskih radio-stanica.

4. Epikontinentalni pojas i radio-piratska djelatnost.

— Budući da se Ženevska konvencija o epikontinentalnom pojasu iz 1958. godine odnosi uglavnom na istraživanje i eksploatiranje prirodnih izvora na dnu mora i u podzemlju, to se postavlja pitanje da li jedna država može

postaviti tezu o epikontinentalnom pojasu u svrhu primjene svojih zakona o telekomunikacijama protiv piratskih radio-konstrukcija fiksiranih na morskome dnu.

Epikontinentalni pojas (prema engleskom »Continental Shelf») je naziv za morsko dno uz obalu koje se spušta razmjerno polako prema većim dubinama. Svaka obala ima svoj specifični kontinentalni rub ili epikontinentalni pojas. Napretkom tehnike omogućeno je da se bušenjem u tom dijelu morskog dna eksploatiraju rude, ali se ono može koristiti i u druge svrhe. Konferencija UN o pomorskom pravu, koja je zasjedala u Ženevi od 24. II do 27. IV 1958. godine, donijela je između ostalih konvencija²² i Konvenciju o epikontinentalnom pojasu. Ova Konvencija ne sadrži nikakve odredbe koje bi se mogle odnositi na zabranu polaganja ili učvršćavanja plovecih otoka ili sprava koje bi mogle služiti za postavljanje piratskih radio-stanica.

Pojedine susjedne zemlje međudržavnim sporazumom uređuju svoje interese u epikontinentalnom pojasu. Tako je 8. I 1968. godine zaključen Sporazum o epikontinentalnom pojasu Jadranskog mora između SFRJ i Italije,²³ a kojim se utvrđuje granica vlasnosti i prava ovih država u istraživanju i iskorištavanju prirodnih bogatstava na dnu Jadrana i ispod njega. Ovim sporazumima dobro bi bilo da države reguliraju i pitanje zabrane podizanja i učvršćivanja objekata sa kojih bi mogle djelovati piratske radio-stanice.

Možemo zaključiti da Ženevska pomorska konferencija koja je zasjedala 1958. godine nije imala u vidu djelatnost piratskih radio-stanica u epikontinentalnom pojasu, jer nije unijela odredbe u Konvenciju o epikontinentalnom pojasu koje reguliraju tu materiju. Rješenje ovog problema predstavlja nužnost da se zadovolji jedna potreba pod pritiskom modernog tehničkog razvratka, a koja će omogućiti da se eksploatira epikontinentalni pojas na zakonit način. I pored nedostataka Konvencije o epikontinentalnom pojasu međunarodno pravo neće braniti priobalnoj državi da zabrani piratske radio-djelatnosti u svom epikontinentalnom pojasu.

U siječnju 1965. na inicijativu Evropskog saveza za radio-difuziju (Union Européenne de radio-diffusion — UER) i nekih skandinavskih zemalja potpisan je u Strasbourgu (Strasbur) Evropski sporazum o sprječavanju emitiranja programa od strane radio-stanica izvan nacionalnih teritorija. Ni ovaj sporazum ne sadržava propise koji bi se mogli primijeniti na piratske stanice postavljene na konstrukcijama pričvršćenim za morsko dno, kao npr. na platformama na epikontinentalnom pojasu. Ovo pitanje nije Zakonodavni komitet Evropskog saveza za radio difuziju imao u vidu prilikom sastavljanja nacrtu spomenutog Sporazuma, jer su piratske radio-stanice u to vrijeme bile ograničene samo na brodove i teglence i druge ploveće ili stojeće objekte. Neki prilozi koji su dodani Sporazumu implicite kažu da ove platforme na epikontinentalnom pojasu ne potpadaju pod odredbe Sporazuma. Tako član 4. (b) kaže da Sporazum ne može braniti ugovornoj strani da primjenjuje propise Sporazuma na radio-stanice koje su postavljene ili se održavaju na objektima pričvršćenim ili oslonjenim na morsko dno. Sadržaj

¹⁶ Ranije su pravni teoretičari postavljali mnogo šire granice, tako Bartolus 100 milja, Bodin 60 milja, a neki klasici domet topovskog taneta.

¹⁷ V. Dodatni sporazum uz Deklaraciju o suverenosti nad morskim pojasom od 200 milja potpisanim od strane Ecuador, Peru i Chile od 1954.

¹⁸ V. Dr Juraj Andrassy, Najnovije tendencije država u proširivanju njihove vlasti na otvoreno more, Zagreb, 1958. str. 59.

¹⁹ V. Dr Juraj Andrassy, o. c., str. 60.

²⁰ Jugoslavija je proširila svoje teritorijalno more na 10 milja i vanjski pojas na 2 milje, računajući od vanjske granice teritorijalnog mora.

²¹ V. Dr Juraj Andrassy, o. c. str. 62.

²² Tada su donesene Ženevske pomorske konvencije: o teritorijalnom moru i vanjskom morskome pojasu, o otvorenom moru i o ribolovu.

²³ Ovaj sporazum potpisali su ministri vanjskih poslova SFRJ i Italije Marko Nikezić i Amintore Fanfani.

ovog člana pokazuje da se glavni propisi Sporazuma ne primjenjuju automatski na ovakve konstrukcije u epikontinentalnom pojasu.

5. Piratske radio-stanice koje djeluju s otvorenog mora. — Piratske radio-stanice koje djeluju s brodova najnovija su pojava u međunarodnom životu. Dalekosežni su problemi koji proizlaze iz njihove djelatnosti. Ova djelatnost usmjerena je zapravo protiv kopnenih stanica zapadne Evrope. Prva ovakva radio-stanica pojavila se u skandinavskim vodama 1958. godine. Od tog vremena nekih 11 stanica djelovala je u Baltičkom, Irskom i Sjevernom moru. Sve ove stanice komercijalnog su karaktera a izdržavaju se od reklamnih oglasa. Bitna je njihova karakteristika da ih ne može kontrolirati ni jedna država i da se oni u cjelini ne mogu kontrolirati. Prema tome nitko ne može predvidjeti u koju se svrhu mogu upotrijebiti ako im se dozvoli da se bez nadzora razvijaju. Njihova djelatnost se sastoji od nedozvoljenih emisija radio i televizijskih programa s brodova i plovećih objekata, usidrenih neposredno izvan teritorijalnih voda država prema kojima su njihovi programi i usmjereni. Ove stanice djeluju bez dozvole vlade na međunarodnim valnim dužinama i često s brodova koji nisu uopće registrirani ili su registrirani pod nekom ugovorenom zastavom. Oni djeluju očito u suprotnosti s postojećim konvencijama i propisima o telekomunikacijama kako u općem tako i u regionalnom smislu.

Pirati se izgleda vode shvaćanjem da na otvorenom moru, postoji zakonski vakuum u kojem oni mogu slobodno djelovati, ili još ciničnijim shvaćanjem da je međunarodno i nacionalno pravo toliko slabo i zbrkano i da je prisilna primjena zakona toliko neefikasna da oni ne mogu biti podložni ozbiljnim pravnim sankcijama.

Načelo sloboda mora, proklamirano konvencijom o otvorenom moru od 29. travnja 1958., ne znači da na otvorenom moru ne postoji utvrđeni pravni poredak i da vlada neka anarhija. Naprotiv, on postoji još odavna a utvrđen je propisima starog običajnog prava i međunarodnim ugovorima. Otvoreno more nije res nullius, već res communis omnium na kome mora postojati odgovarajući poredak, kojeg se trebaju pridržavati sve države svijeta te da vrše jurisdikciju nad brodovima svoje pripadnosti i nad osobama koje se nalaze na brodu.

Uprkos postojećih međunarodnih propisa koji zabranjuju postavljanje i upotrebu divljih i piratskih radio-stanica, one se još uvijek pojavljuju i predstavljaju problem i na međunarodnom i na nacionalnom planu. Ovi problemi bili su u svoje vrijeme predmet raspravljanja Organizacije ujedinjenih naroda. Pa i sam Međunarodni pravilnik o radio-saobraćaju iz 1959. sadrži odredbe u čl. 7. s 1. koje implicite zabranjuju radio-piratske aktivnosti: »Zabranjeno je postavljanje i upotreba radio-difuznih stanica (zvučna radio-difuzija i televizija) na brodovima, avionima ili na bilo kakvom plovnom ili letećem objektu izvan nacionalnih teritorija«. Pri tome ne bi bilo teško dokazati i ilegalni karakter rada radio-difuznih sta-

nica ako se osvrnemo na odredbe Međunarodnog pravilnika za radio-saobraćaj koji u svom čl. 14. s 2. zahtjeva da sve stanice treba da ograniče zračnu snagu otpremnika na potrebni minimum radi osiguranja zadovoljavajuće službe. Isto tako odredbe čl. 7. s 2. propisuju da principijelno radio-difuzne stanice koje rade na frekvencijama ispod 5.060 kHz ili iznad 41 kHz ne smiju da prekorače snagu koja je dovoljna za osiguranje ekonomičnog i kvalitetnog programa unutar granica odgovarajuće zemlje.

Za piratsko ometanje drugih emisija odgovorna je država kojoj pripada brod sa kojeg se emisije vrše. Ako taj brod nije unijet ni u jedan registar, onda je odgovorna kompanija koja emisije vrši.²⁴ Država čije su radio-stanice ometene može da zamoli državu čiju zastavu vije brod sa koga se vrše emisije, da spriječi ovu protivzakonitu djelatnost ili da naredi osobama koje se nalaze u njenoj jurisdikciji da to u buduće ne čine. Međutim, ako brod sa koga se vrše emisije ne pripada ni jednoj državi mišljenja smo da zainteresirana država može poduzeti odgovarajuće mjere direktno protiv tog broda. Kao pravni odnos djelovanja protiv emisija piratskih stanica pojavljuju se norme međunarodnog zračnog i pomorskog prava kao i norme međunarodnog radio-komunikacionog prava.

Dakle, ne postoji problem suzbijanja piratskih emisija, bilo da one dolaze s otvorenog mora kada se zna država kojoj pripada brod s kojeg se vrše emisije, ali je problem onda kada se ne zna zastava i registracija broda. Problem predstavljaju također i brodovi koji viju zastavu država koje nisu pristupile međunarodnim konvencijama koje sadrže odredbe koje bi se mogle primjeniti na piratske radio-stanice koje djeluju s otvorenog mora.

Današnje međunarodno pravo nema izričitih odredaba koje bi se mogle izravno primjeniti na piratske radio-stanice na otvorenom moru, ali oni ipak sadrži neka uporišta i pravila iz kojih bi se moglo odrediti smjernice budućeg prava, a također za nužnu upotrijebiti za rješavanje konkretnih problema i sporova. Tako npr. ugovor o zaštiti podmorskih kabela od 14. ožujka 1884. godine sadrži odredbe po kojima mogu ratni brodovi svih država zaustaviti svaki brod koji bi bio sumnjiv da se ogriješio o propise ugovora.²⁵

Najefikasnije rješenje bilo bi kada bi se donijela jedna međunarodna konvencija koja bi normirala postupak sa piratskim radio-stanicama na otvorenom moru analogno postupku propisanom pomenutim ugovorom o zaštiti podmorskih kabela. Također bi konvencija trebala sadržavati stroge odredbe koje bi zabranile svaku pojavu piratskih radio-stanica, zabranu državam, da kontaktiraju s njima, zabranu dostave programa, pogonskog materijala, ljudstva i živežnih namirnica.²⁶

²⁴ V. Günter B. Krause, *Protektion gegen Piraten*, Sender Rundfunk und Fernsenhen, 1964. sv. 2. str. 312.

²⁵ V. Dr Vladimir Ibler, *Prilozi-tekst konvencije. Otvoreno more*, Zagreb, 1965, str. 166 do 192.

²⁶ Pavao Gabre, *Piratske radio-stanice*, u *Otvorenom moru*, JRMP br. 1—3, Beograd, 1966. str. 166.